
Offentliga monopol hindrar jämställdheten

Den svenska arbetsmarknaden är en av de mest könsuppdelade i industri-länderna. Kvinnor och män arbetar i stor utsträckning i olika yrken, i olika näringsgrenar och inom olika sektorer av ekonomin.

Könsuppdelningen på arbetsmarknaden gör att olika ekonomisk-politiska strategier får skilda effekter på män och kvinnor. Utbyggnaden av den offentliga sektorn, med åtföljande efterfrågan på kvinnlig arbetskraft, har betytt mycket för kvinnors sysselsättning och löneutveckling. I stort sett hela sysselsättningsökningen för kvinnor under de senaste decennierna har skett i offentlig sektor. En satsning på privat industri gynnar däremot i första hand mäns sysselsättning.

En återhållsamhet inom offentlig sektor, med nerdragen offentlig service, drabbar i dagens Sverige kvinnor i dubbel bemärkelse. För det första dämpas efterfrågan på kvinnors traditionella arbetsmarknad. För det andra får kvinnorna ta över de arbetsuppgifter som rationaliseras bort, t ex när äldreomsorgen "förbilligas" genom hemmaboende.

Under de senaste åren har ekonomins expansion ägt rum inom det privata näringslivet. Andelen av männen som är sysselsatta inom privat sektor har ökat. Bland kvinnorna har andelen i denna sektor emellertid legat stilla. Samtidigt har männens löner börjat dra ifrån kvinnornas varför

löneskillnaderna mellan män och kvinnor har ökat igen efter en lång periods minskning.

En stor del av den kvinnliga arbetskraften är i själva verket mer eller mindre inlåst i den offentliga sektorn. Den kompetens och kunskap kvinnorna skaffat sig, både på arbetsmarknaden och i hemmet, är anpassad för de yrken som idag finns där. Samtidigt hindras de från att etablera sig i privat regi. Inte för att efterfrågan på deras tjänster saknas. Utan för att direkta regleringar och subventioner i praktiken skapar monopol på vård- och omsorgsområdet.

En uppluckring av de offentliga tjänstemonopolen, så att privat verksamhet tillåts konkurrera med offentlig på lika villkor är i hög grad en jämställdhetsfråga. De offentliga monopolen begränsar kvinnornas möjligheter på flera sätt, såväl som arbetstagare och företagare som konsument.

Så länge den offentliga sektorn expanderade gynnade detta kvinnors löneutveckling. Idag verkar de offentliga monopolen snarast återhållande på lönerna i många yrken, t ex inom sjukvården. På områden där privat konkurrens saknas är det möjligt att på kort sikt hålla tillbaka lönerna. Inga marknadslönetillägg utgår till dem, för vilka ingen marknad pressar på.

Egna företag startar man på grundval av särskild kompetens och kun-

nande. För kvinnornas del finns detta ofta inom utbildning, vård och omsorg där kvinnor vill ta egna initiativ. Varför skall kvinnors kreativitet och entreprenörskap endast komma till uttryck inom offentlig sektor? Varför anses just de tjänster som kvinnor traditionellt producerar som så angelägna att ställa under särskild statlig kontroll och insyn?

Som konsumenter av vård och omsorg har kvinnor svårt att kompensera sig för bortfall av offentlig service, eftersom en privat tjänstemarknad saknas. Offentliga monopol har dessutom en tendens att endast erbjuda en utformning av sina tjänster, den som passar genomsnittskonsumenten. Kvinnor med kort deltid, kvinnor med skiftarbete och nattarbete och kvinnor i professionella yrken önskar t ex sannolikt en annan service än den

som normalt erbjuds inom den kommunala barnomsorgen. En marknad med större inslag av konkurrens skulle kunna erbjuda ett mer varierat utbud av tjänster och därmed öka kvinnors valmöjligheter på arbetsmarknaden.

Visst är det viktigt att kvinnor söker sig till industrin och den expanderande finansiella sektorn. Men att uppnå detta genom att begränsa möjligheterna inom de områden där kvinnor traditionellt verkar är ingen jämställd politik. Inte heller är det rimligt att hindra kvinnor från att producera och köpa de tjänster de behöver för att konkurrera med männen på mer jämställda villkor. Släpp fram de privata initiativen även på kvinnornas yrkesområden!

CHRISTINA JONUNG